

1808¹

Færøes Revolution

Forerindring

Lodsvæsnet har tilhørt Soldaterstanden fra det første den blev oprettet, og det har været Commandantens Pligt, at indkreve Ankerpenge.

Da nu Hollenderne besøgte Landet hvert Foraar, saa maatte Commandanten afsted med Lodsbaad og ti Mand, og en Corporal styrede Baaden.

Ankerpengene bestod gjerne i Skibsprovisioner, eller kort alt hvad Commandanten havde lyst til, det fik han, og det oversteg Pengenes værdi. Soldaterne blev tillige godt Trakteret baade med mad og drikke.

Man har en Anekdote fra Løjtnant Højvig². Da han kom og skulde ombord, var der allerede folk³ om bord. Nu vilde Hollenderne ikke, at nogen af /2/ skulle komme i Fortræd, derfor lader de en Muskedonner med Kugle og skyder den tæt forbi ved Bagstavnen⁴.

Løjtnanten tænkte, at hans Corporal Gutte fik⁵, og han raabte "Gutte fik du"? Men Gutte svor, at han fik. "Saa hold bort fra Skibet⁶" sagde Løjtnanten. Saa gik de i Land til Bygden⁷, og var der nogen Tid.

Da de, som havde været ombord, var borte, gik Hr. Højvig ombord. Da var alting glemmt, og alle Mand blev trakterede paa det bedste.

1807.

Da rejste Captain Poul Nolsøe med to-tre⁸ andre Bønder til Kjøbenhavn med sin lille Skonnert at søge hans Majestæt om lettelse paa Kornvarerne. Men da de

¹ Dette årstal må henvises til manuskriptets tilblivelsesår, da den første historie om Løjtnant Højvig finder sted efter hans udnævnelse til kommandant i 1721.

² Løjtnant Højvig, Søren Mortensen Højvig, var færing, udnævnt kommandant på skansen 1721 af Admiral Raben (West, 1985, 158)

³ andre færing, ulovligt?

⁴ af Løjtnant Højvigs båd

⁵ i manus står der bare 'fik'; blev ramt? fik skade eller mén?

⁶ sejl væk fra skibet (den ønskede reaktion)

⁷ hvilken bygd?

⁸ Uklar tekst. Ligner mest 'Tolv', men et par linjer fremme refereres til 'alle fire mand', så tre ville passe her.

kommer til Kjøbenhavn, er Kongen Rejst til⁹ Saa Rejser de alle /3/ fire og treffer Ham dér og faar Audiens. Nu Reiser de tilbage, men ved ikke et Ord førend Engelskmand er paa Land. Poul's Skib laa i Nyhavn¹⁰.

De, som ikke havde set noget¹¹, vidste ikke ud eller ind, men Poul, som havde set noget, var allevegne. Da de nu havde taget Flåden¹², faar Poul en engelsk Officer¹³ til at skaffe ham et Fripas over til Færøe. Han kommer lykkelig hjem uhindret samme Høst.

1808.

Den første Maj var det, som om man kunde fornemme, at Skib¹⁴ var kommet under Færøe. Skipper Poul Nolsøe gik da som Bonde ombord og spurgte om nyt. Men Captainen på Skibet gav sig ud for en Franskmand, og sagde at han havde til Hensigt at krydse efter Engelskmanden. Han spurgte ham om Garnisonens styrke med videre. /4/

Poul Nolsøe sendte strax Brev til Hr. Commandant Løbner, hvori han ytrede, at Skibet var en engelsk Kutterbrig, som havde noget i sinde.

Den 2. Maj var et Skib i sigte, og Jagten gik ud med 10 Mand og en Underofficer. De kom ombord, og de taledes Tysk. Captainen gav sig atter ud for Franskmand. Han trakterede dem med Mad og Drikke. Han spurgte om Castellet's Styrke og Mandskab.

Den 3. Maj kom Skibet her igiennem Fjorden. Jagten roede til Gliversnæs, og de kiendte, at det var det samme Skib¹⁵. Skibet stævnede lige mod Kastelspynten¹⁶ og betragtede alting, og derpaa holdt det af.

Det var slap Kuling. Vinden Sydvest. Skibet førte Fransk Flag paa Bomstaget, og et lidet paa Toppen, som var blaat, /5/ hvidt og rødt, delt i 3/3^{dele}.

⁹ Kanten slidt. Kan være Roskilde?

¹⁰ Kan være Nyhavn., eller bare lyhavn

¹¹ uklart, hvad det drejer sig om?

¹² Der udbryder krig mellem England og Danmark-Norge i august 1807. Efter englændernes terrorbombardement af København den 2. september, tager de hele den danske orlogsflåde.

¹³ Kan være Admiral Gambier (Jacobsen, Småskriftir Varðans p 98)

¹⁴ Det er den engelske orlogsbrig 'Clio' med Captain Thomas Baugh

¹⁵ underforstået: som i går

¹⁶ Dette må være Skansatangi eller Stangarnes

Den 15. Maj klokken 5 om Eftermiddagen saaes Skib¹⁷. Jagten roede til Gliversnæs. Skibet kom ind i Fjorden og sejlte lige i mod Kastellet. Laa der Bii, og derpaa vente fra igjen. Saa kom Jagten fra Næsset og roede til Skibet.

Commandanten havde samlet de 18 Mand, som han havde tilbage i Skansen, og han længtes efter at faa at vide, hvad Skibet vilde. Saa sender han sin Commendør-Sergeant¹⁸ med endnu en Baad til Skibet, og han fik 8 Mænd afsted. Han skyndte paa os, for at vi skulde roe hurtigt, saa vi kunde være ligsaa snare, som Jagten, og det var vi nu.

Vi havde faaet Tov¹⁹. Svendsen kom paa /6/ paa Dæk. Saa var Jagten og Baaden fulde²⁰. Somme²¹ med blottede Sabler og somme med Handspager²², at vi²³ skulde Entre op paa Dek. Da vi kom over spente én Sidegevær fra Svendsen²⁴, og han sagde, at det skulde han have paa i morgen. Der tog de en i Nakken og jog alle sammen under Dæk, og der blev sat Vagt omkring os, og Sergeanten var mit i blandt os.

Noget derefter kom den Corporal, som var Lods, op. Hvad i midlertid skete, ved jeg ej. Noget derefter forlangte jeg at komme op, for jeg skulde forud²⁵, og saaledes fulgt en af Skildvagtene med mig, da havde /7/ han Kastet Anker²⁶:

Saa kom jeg ned til de andre igen. Længe derefter blev jeg hentet op, og der var Captainen i sin Mondur²⁷. Hans første Tiltale var, at jeg skulde hænges eller sige Sanhed. Jeg svarede, at jeg var kommen om bord som en fredelig Mand, og jeg var nu i hans Vold. Det kom an paa ham selv, men jeg skulde sige Sanhed, og det skulde han siden faa at se.

¹⁷ Det må antages at være samme skib, Clio.

¹⁸ Commendør-sergeant Svendsen eller Schwentzen, cf Jacobsen (1916)

¹⁹ Havde bundet sig til skibet.

²⁰ af engelsdke søfolk?

²¹ Hvad står 'sommme' for, mandskabet fra Skansen eller de engelske?

²² Ligger der en ordre eller tvang i denne formulering?

²³ Denne formulering med 'vi' viser, at forfatteren til dette skrift var soldat på Skansen, og var med på denne anden båd under Svendsens kommando

²⁴ Officeren blev afvæbnet

²⁵ Hvad betyder det? Hvilket ærinde??

²⁶ Tydning usikker, blegt kopi og perforering

²⁷ Må være det samme som 'mundering' eller uniform. Tillige tyder disse formuleringer på, at forfatteren har været Svendsens næstkommanderende.

Han spurgte om Commandanten vilde opgive Fæstningen. Jeg svarede, at Commandanten vidste ikke om der var Fred eller Krig²⁸ imellem Danmark og England. Det at brænde Byen af²⁹ var ham til ingen nytte. For den bestod af Fiskere, og det var en gammel Skik, at Krigere sendte Bud forud.

Saa spurgte han hvor mange Kanoner, der var paa det underste Batteri. Jeg sagde 12. Han spurgte hvor mange, /8/ der var paa det øverste. Jeg sagde, at det kunde jeg ej til visse sige, for ingen havde Lov at komme der ind. Saa spurte han hvor mange Mand her var. Jeg svarede omtrent 100 Mand. Han svarede igen 80.

Saa spurgte han, om den³⁰ var Commandant, som sad under Dekket. Jeg sagde nej, det var Commendør-Sergeanten. Derpaa spurgte han, om jeg vilde gaa med en af hans Officerer i Land og lade ham³¹ vide hvad han³² vilde, og jeg sagde, at jeg vilde det gjøre.

Om Morgenen den. 16. Maj klokken 2 gik vi i Land. Jeg, Officeren med fire Mand, og derpaa var Tre andre bemandede Baade sente strax efter. Vi kom i Land i Trøen kaldet, lige under Skansen. Jeg og Officeren gik derpaa op i mod /9/ Kastelet, og da vi kom et Bøsseskud nær, kom Commandanten³³ ud af Løngangen, og Landfogeden³⁴ var med.

Da de kom temmelig nær, spurgte han mig hvem, der var Commandant? Jeg svarede: Den høje mand, den gamle med stok var Landfoged. De var da alt kommet saa nær, at den engelske Officer bad god Morgen. Commadanten vinkede til sine Soldater, at de skulde holde stille.

Derpaa talte³⁵ de Engelske, at han skulde opgive. Commandanten svarede, at for sin person vilde han stride, men havde kun 18 Mand. De 11 var ombord hos ham³⁶. De andre vare syge³⁷.

²⁸ Krigen erklæret i august 1807.

²⁹ Denne sætning er vigtig for at forstå Kommandant Løbners valg: enten overgive sig til en overmagt eller lade byen blive plyndret og brændt ned til grunde.

³⁰ den officer

³¹ som 18, men 'ham' må være Løbner, og 'han' være den engelske

³² Commandant Løbner, eller den engelske officer?

³³ Det er Løbner

³⁴ Vencelaus Hammershaimb

³⁵ bød, forlangte

³⁶ på det engelske skib

³⁷ Der var alvorlige epidemier i byen, som fremgår teksten lidt senere (cf Løbner: Trongar tíÐir, Smáskr VarÐans, 1916, p 116)

Og da den³⁸, som ventede med sine Tropper ved Stranden, syntes at Tiden var for lang, kom med sin hele Batallion, og tiltalte Commandanten, at enten skulle han lade dem gaa ind i Skansen, eller at de nu strax skulde klempe an³⁹.

Saa blev Porten oplukket, og de marcherede ind, og det Engelske Flag /10/ hidset. Strax kom den Engelske Captain i Land, og alting var stille. Soldaterne havde strakt⁴⁰ Gevær.

Da de kom op, kom en dinglende⁴¹ en anden Vej. Somme havde vægtergevær⁴², somme Hellebarder, et par havde Sabler. Der sad de Soldaterne, og de andre sad og gabte⁴³ paa hinanden. Strax⁴⁴ kom den Engelske Captain i land og alting var da stille til kl. 8.

Begge Captainerne, Landfogeden, Thomas Kielnes og Jacob Nolsøe var i Captainens Quarter for at Capitulere.⁴⁵

Udfaldet var følgende: Soldaterne gik uden Gevær fri ud; de fangne kom i Land, og den Underofficer, der var Lods, fik sit sidegevær⁴⁶, og Sergeanten sit.

Derpaa slebte de Kruttet og alt andet Krigsgevær⁴⁷ ombord sammen med andre Matrialer. Soldaterne /11/ var ejer til en Gøge⁴⁸ Klokke, og de bad om at faa den og de fik den fri ud. Der paa sprenge de Tagene af alle Husene, brændte Rapporterne, fornagtede Kanonerne, og slog Apler og Druer af dem.

Den 17. Maj continuerede⁴⁹ med afbrænding, og Levningere af Træ gav han til Byens Indvaanere. I samme Øjeblik kom et lille Skib fra Fanø med 300 Tønder Korn. Det gav han fri, for han saa, at der var Nød og Elendighed. Der

³⁸ 'den' må være en engelsk officer

³⁹ angribe?

⁴⁰ hvad betyder det i militært sprog?

⁴¹ hvad betyder det, var nogen fuld?

⁴² Hvad er et vægtergevær?

⁴³ Formuleringen 'de gabte paa hinanden' forekommer nogle gange. Kan betyde at 'de skændtes'

⁴⁴ Gentagelse af sætning nogle linjer oppe; samtidig ændres skriften fra sløset til pænere, hvilket sker nogle gange gennem teksten

⁴⁵ Det bemærkes at Laugmand J.F. Hammershaimb ikke er til stede.

⁴⁶ nævnt under episoden på skibet

⁴⁷ Krigsgevær, krigsudstyr.

⁴⁸ Kan være et 'kuk-ur'?

⁴⁹ fortsatte

graserede Forrådnelsesfeber. Docteren havde Lov at besøge de syge, ingen anden. Om Aftenen afsejlte Skibet og borttog den nye Jagt⁵⁰.

Den 22. Maj sejlede et Fregatskib, 2 gange inden for Boren. Vinden i S:O. Det gik bort igjen. NB: da begge baade⁵¹ lod hon lade de 18 pd med halv Ladning, og Soldaterne var forsynet med 2 skud skarpe til videre. /12/

1808. Juni Maaned

Nu ankrede en Brig⁵² paa Øster Vaag⁵³; den laa udenfor Møl paa Eide. Han sender nogle i Land, der er forsynet med lidt Blade, nogle Kiks og Sæbe, som de vilde bytte for Æg og Melk. Og Eidesmænd⁵⁴ fortæller, at Skandsen var indtaget, dog var alt andet⁵⁵ uberørt.

Saa reiste han sin Vej vester om Landet. Tog tvende Mænd fra en Fiskerbaad⁵⁶ og forlangte, at de skulde lodse ham til Thorshavn, og kom der den første Junii. Captain Hanssen var ikke klar til at gaa, da de, som skulde hente ham, mens han skulde pakke ind, gik til og fra.

Til sidst sprang han ud af Vinduet og hans liden Hund. Til sidst savnede /13/ de ham. Nu maatte de melde, at han var stukket af. Saa blev han⁵⁷ vred og truede med at sætte Byen i Brand om Hanssen ej skaffedes tilbage. Der blev skudt 3 skarpe skud over Byen med 12 pd Kugler, nogen fandtes igjen. Saa gik det beste Mandskab i Marken at lede efter ham. Endelig fandtes han i Gundedal.

Medens dette skete, rømte baade gammel og ung saa langt de kunne. Forvalteren⁵⁸ med de, som vare med ham i Land, brækkede Kramboden op og tog alle Penge ud af Disken og Tobak⁵⁹.

⁵⁰ Dette var skansens store båd

⁵¹ Et navnord?

⁵² Det er Baron von Hompesch's skib: "Salmine"

⁵³ Skal være Østerøe?

⁵⁴ Det noteres, at eidesmænd fortæller en sørøverkaptajn, at Tórshavn skanse er ødelagt, og byen er forsvarsløs

⁵⁵ i Thorshavn. Byen undgik afbrænding og plyndring

⁵⁶ Det var to fiskere fra Midvaag, der blev taget til lodse (Jacobsen, 1916, pp100-101)

⁵⁷ Kaptejnen på skibet

⁵⁸ Det lyder meget mærkeligt, forvalter i ledtog med sørøveren? Originalen kan læses, som forvalteren rømmer med de andre. I originalteksten er der næsten ingen tegnsætning, hvilket vanskeliggør læsningen

⁵⁹ Det skal nok tydes, som en redningsaktion, hvor forvalteren fjerner det som nogle mænd kan bære, penge og tobak for at bringe det i sikkerhed. Ligeledes fjerner provsten kirkens skrin.

Amtsprovst Hensen⁶⁰ fik da⁶¹ en mand at bære skrinet. Da de⁶² kom til Sandegierde /14/ var Opsidderen gaaet til Velbestad, og de sad og gabte paa hinanden. Jeg berettede, at Hanssen var kommen tilbage. Saa kom han⁶³ med mig ind til Byen igien.

(slutter, uden signering eller dato.)

RG: 6. november 2009

Reinskrivað 11. 02. 2004, Korrektur 14.02.2004 og 8.11.2009.
Redigerað 15.04.2004, aðru ferð við fleiri fótnotum 5.11.2009

⁶⁰ Peter Hentze var viceprovst i 1808

⁶¹ originalen synes at have 'fik ik', men kan være 'fik da', hvilket giver mening.

⁶² de fremmede? eller provst Hentze?

⁶³ Det må være Hentze

